

Vijeću Prirodno-Matematičkog Fakulteta

PREDMET: Pregled i ocjena magistarskog rada kandidatkinje Katarine Božović, dipl. biologa.

Od strane Vijeća Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta Crne Gore, imenovana je Komisija za pregled i ocjenu magistarskog rada pod naslovom: **“Biološka terapija monoklonskim antitijelima kod multiple skleroze, sa osvrtom na parametre kvaliteta života”** kandidatkinje Katarine Božović, dipl. biologa.

Na osnovu pregledanog rada i uslova utvrđenih Zakonom o visokom školstvu i Statutom Univerziteta Crne Gore, podnosimo sledeći

IZVJEŠTAJ

Analiza magistarskog rada:

Rad je napisan na 62 strane. Sadrži Sažetak, Abstrakt, Uvod, Pregled literature, Rezultate, Diskusiju i na kraju Zaključke istraživanja. U poglavlju Literatura kandidatkinja je dala popis referenci koje je koristila tokom pisanja rada, 113 referenci. U svakom od navedenih poglavlja kandidatkinja se na odgovarajući način posvetila temi rada.

Postavljeni ciljevi rada:

Kako se radi o preglednom radu, a imajući u vidu zastupljenost multiple skleroze (MS) kod ljudi, motiv istraživanja je bio da se na osnovu dostupne naučne literature zasnovane na istraživanjima (po preporukama SZO) kvaliteta života pacijenata koji su na biološkoj terapiji, rezimira i uporedi kakvi su kvalitet života, ishrana, stepen bola, stepen ishranjenosti, ali i uticaj biološke terapije na pomenute parametre kod osoba sa MS.

Ciljevi istraživanja:

- Analizirati kvalitet života kod osoba sa MS
- Analizirati način ishrane i pojavu bola pacijenata sa MS
- Analizirati potencijalni učinak biološke terapije, odnosno monoklonskih antitijela, na navedene parametre i mehanizam bolesti

Identifikovati eventualno i druge faktore koji utiču na kvalitet života

Predmet rada:

Multipla skleroza se ubraja u grupu hroničnih bolesti koje narušavaju psihofizički status pojedinca. Obilježena je psihološkim i fizičkim funkcionalnim deficitima te progresivnom nesposobnošću. Posljedice koje ostavljaju, njihova dugotrajnost, te nepovratne patološke promjene primarne su karakteristike koje hroničnu bolest čine tako problematičnom. S druge strane, terapija monoklonskim antitijelima pokazala se obećavajućom i klinički potentnom mogućnošću liječenja, sa snažnim uticajem na progresiju bolesti. S obzirom na to da multipla skleroza kao dio neurodegenerativnih bolesti predstavlja grupu savremenih bolesti, upravo je fokus istraživanja bio da se na osnovu dostupne literature dođe do saznanja kakav je kvalitet života, način ishrane, stepen bola, ali i druge smetnje, kao i da li i kakav je učinak biološke terapije monoklonskim antitijelima na pomenute parametre kod pacijenata koji su na toj terapiji. Analiza kvaliteta života oboljelih od multiple skleroze (MS) od neprocjenjivog je značaja za odgovarajuću procjenu stepena težine oboljenja, pravilan izbor terapije i praćenje njenih efekata.

Primijenjene metode:

U ovom istraživanju izvršen je detaljan pregled literature, na temu biološke terapije monoklonskim antitijelima u liječenju multiple skleroze i analiza uticaja te terapije na kvalitet života oboljelih.

Naučni radovi koji su analizirani i koji se bave ovom problematikom bazirani su uglavnom na deskriptivnim studijama presjeka, gdje se podaci dobijaju anketiranjem pacijenata korišćenjem standardizovanih upitnika po preporukama SZO, a u kojima se nalaze pitanja o kvalitetu života, ishrani, bolu...U istraživanjima tj. studijama koje su se bavile istraživanjem kvaliteta života osoba sa multiplom sklerozom, a koji su analizirani u ovom preglednom radu, najčešće su korišćeni standardizovani MSQOL(Multiple Sclerosis Quality of Life) upitnici. Analizirajući odgovore

upitnika identifikovani su specifični problemi poput fizičkih funkcija, emocionalnog stanja, socijalne interakcije, ali i procjena efikasnosti terapije (upoređivanje rezultata prije i poslije primjene određene terapije kako bi se utvrdilo da li je došlo do poboljšanja ili promjena u kvalitetu života), identifikacije faktora koji utiču na kvalitet života i praćenje dugoročnih trendova (pružaju informacije o promjeni kvaliteta života tokom različitih faza bolesti, efikasnost terapije tokom vremena..). Osim upitnika za kvalitet života, u ovim studijama su korišćeni i upitnici za ishranu i utvrđivanje stepena bola. Standardizovani upitnici omogućavaju sistematično prikupljanje podataka o ishrani, uključujući unos različitih grupa namirnica, prehrambene navike i druge aspekte koji mogu biti relevantni za zdravlje osoba sa MS (MEDAS-mediterranean diet adherence screener, DHQ - dietary habits questionnaire, su neki od pomenutih upitnika). Za procjenu bola najviše korišćeni upitnici su MSPS (multiple sclerosis pain scale) kojim se procjenjuje intenzitet, lokacija i uticaj bola na svakodnevni život osoba sa MS. Obuhvata aspekte bola kao što su neuropatski bol, bol u mišićima, zglobovima i slično. MPQ (McGill Pain Questionnaire) sadrži pitanja koja omogućavaju pacijentima da opišu karakteristike bola, kao što su intenzitet, senzacije i emocionalni aspekti boli. Svi ovi upitnici su standardizovani i preporučeni od strane svjetske zdravstvene organizacije (WHO). Osim pomenutih u nekim istraživanjima se koriste i prilagođeni upitnici, za posebne potrebe istraživanja ili se jednostavno dizajniraju od strane istraživača oslanjajući se na osnovne standardizovane upitnike.

Literatura koja obuhvata istraživanja koja su bila predmet analize u ovom preglednom radu, nije starija od deset godina, što znači da su analizirani najnoviji pristupi u nastojanju da se utvrde kvalitet života osoba sa multiplom sklerozom, kao i primjena same biološke terapije u cilju poboljšanja tog kvaliteta.

Dobijeni rezultati

S obzirom na to da od ove bolesti obolijeva sve veći broj ljudi, svako istraživanje ovakvog i sličnog tipa daje mogućnost boljeg razumijevanja multiple skleroze kao izuzetno kompleksnog autoimunog oboljenja, kao i razumijevanje dobrobiti biološke terapije na tok i kontrolu bolesti. Određivanje, tj.mjerenje kvaliteta života oboljelih, kroz već navedene upitnike različitih formi, predstavlja standardizovan način za praćenje učinkovitosti terapije. Međutim, ono što predstavlja jedan vid poteškoće prilikom istraživanja koja se rade na temu kvaliteta života jesu upravo upitnici koji se često smatraju predugima, preopširnima i za pacijente prenapornima. Imajući u

vidu oblik bolesti i to da se kod pacijenata upravo kao manifestacija bolesti javljaju poteškoće sa umorom i koncentracijom, nastoji se razviti višedimenzionalni kompjuterizovani prilagodljivi upitnik kratkog oblika, koji bi, s druge strane, zadovoljio karaktere bitne za procjenu kvaliteta života. Time bi se na brži i po pacijente lakši način dolazilo do ključnih saznanja o kvalitetu njihovog života, što navode i različite studije čije smo rezultate upravo koristili za komparaciju.

Zaključak i predlog Komisije:

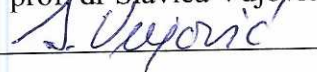
Nakon pregledanog magistarskog rada, analize rezultata i značaja ostvarenih istraživanja, Komisija konstatuje da magistarski rad Katarine Božović, diplomiranog biologa, pod naslovom: "Biološka terapija monoklonskim antitijelima kod multiple skleroze, sa osvrtom na parametre kvaliteta života", zadovoljava sve uslove naučno istraživačkog rada.

Zadata tema ovog rada je na savremeni način obrazložena, a istraživanje daje rezultate koji sveobuhvatno prikazuju zadati cilj.

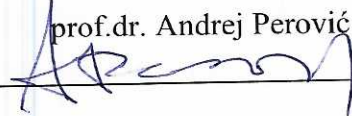
Na osnovu izloženog, Komisija predlaže Vijeću Prirodno-matematičkog fakulteta u Podgorici, da rad kandidatkinje Katarine Božović, diplomiranog biologa, pod naslovom: "Biološka terapija monoklonskim antitijelima kod multiple skleroze, sa osvrtom na parametre kvaliteta života" prihvati kao magistarski rad i odobri javnu usmenu odbranu.

Članovi komisije:

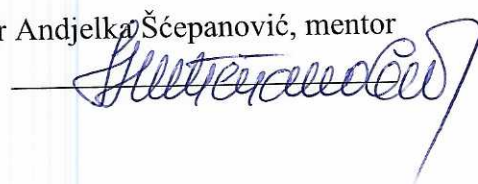
prof. dr Slavica Vujović

prof. dr. Andrej Perović

prof. dr. Andjelka Šćepanović, mentor

U Podgorici, 7.11. 2024.